

INTRODUCERE LA VECHIUL TESTAMENT

„Confirmarea supremă a Vechiului Testament ne-o da Însuși Cristos.... Ceea ce a fost indispensabil pentru Rascumpărat trebuie întotdeauna să fie indis-pensabil și pentru el rascumparat.”

- Profesor G. A. Smith

I. Denumirea „Vechiul Testament”

Inainte de a ne avanta in marile adanci ale studierii Vechiului Testament sau chiar in sfera relativ mai restransa a studiului unei anumite carti, ne va fi de folos sa schitam cateva generalitati despre Cartea Sfintă pe care o numim „Vechiul Testament”.

Cuvantul „legamant” traduce termenul ebraic *beAth.i* in Noul Testament, atiț *le-gdmdnt*, cat și *testament* reprezinta traducerea cuvantului grecesc *diatheke*. in titlul Scripturilor, se pare ca este preferabil *sen-sul* de *Jegamant*, fiindca aceasta Carte reprezinta un pact, o alianta sau *unlega-mdnt* intre Dumnezeu si oamenii Lui.

Se numeste *Vechiul Testament* (sau *Le-gamSnt*) pentru a se deosebi de cel „Nou”, deși *JLegamintul mai vechi* ar fi un titlu mai adevarat, mtrucat termenul: *Vechi* le sugereaza unora ca nu ar mai fi actual și, prin urmare, ca nu ar mai fi demn de fnsusit. Aceasta ar fi o eroare fatală din punct de vedere spiritual, istoric sau cultural. Ambele Testamente sunt inspirate de Dumnezeu și, de aceea, utile pentru toți creștinii. in timp ce creștinul se duce mereu la acea parte din Biblie care-i vorbeste despre Dumnezeu nostru, despre biserică Lui și despre modul în care dorește El să traiasca discipolii Săi, importanta Vechiului Testament pentru un credincios bine echipat nu poate fi subliniată

mdeajuns.

Relatia dintre Vechiul Testament si Noul Testament a fost admirabil exprimata de catre Augustin:

Noul in Vechiul e ascuns;
Vechiul in Noul e revelat.²

U. Canonul VT

Cuvantul *canon* (Gr. *kanori*) se refera la o „regula” sau etalon dupa care se masoarai sau se evaluateaza ceva. Canonul Vechiului Testament este acea colectie de carti de inspiratie divina (si, in consecinta, demne de incredere), care au fost recunoscute de cunostintele liderii spirituali ai Israelului, din cele mai vechi timpuri. Cum stim noi ca acestea sunt *singurele* carti care trebuie incluse in canon sau ca *toate* cele treizeci si noua de scrieri trebuie sa fie cuprinse? De vreme ce din cele mai vechi timpuri existau si alte scrieri religioase (inclusiv eretice), cum am putea fi siguri ca acestea sunt cele corecte?

Se spune adeseori ca lista serierilor canonice a fost elaborate de un consiliu evreiesc in cea de-a doua parte a primului secol dupa Cristos. De fapt,

cartile au devenit *canonice* imediat ce au fost scrise. Evrei evlaviosi si cu discernament au recunoscut de la inceput Scripturile inspirate. Cu toate acestea, pentru o vreme, a existat o disputa in legatura cu unele carti (Ester, Ecle-siastul, Cantarea Cantarilor).

Evreii impart Vechiul Testament in trei parti: Tora, Profetii (timpurii si tarzii) si Scriurile.¹

Există mai multe teorii cu privire la motivul pentru care, de exemplu, Cartea lui Daniel - o profetie - trebuie inclusa in categoria *Scrieri*, iar nu in *Cartile Profetilor*. O opinie liberala comună este ca „Daniel” ar fi fost scrisa prea tarziu pentru a fi fisi cuprinsa in sec¹una a doua, pe care liberalii o considera deja „incheiata” la data cand Daniel isi redacta lucrarea (vezi

Introducerea ia Daniel). Punctul de vedere conservator plaseaza cartea Daniel in a treia sectiune deoarece el nu a fost profet in sensul obisnuit al cuvantului, *cafunctie*, ci, in primul rand, a fost un om de stat, folosit de Dumnezeu pentru a scrie o profetie. Dr. Merrill F. Unger consideră ca aceasta înțelegere in trei categorii este determinate de pozitia scriitorilor:⁴

Acesta este punctul de vedere conservator si (credem noi) corect. Cartile Vechiului Testament au fost scrise cu scopul precis de a fi considerate sacre si cu autoritate divina. De aceea, ele au purtat amprenta canonicitatii din momentul aparitiei. Impartirea în trei categorii se datoreste pozitiei oficiale si statutului scriitorilor, si nu gradului de inspiratie, diferențelor de continut sau cronologiei.⁵

Conciliul care a recunoscut oficial ca-nonul a *confirmat* de fapt ceea ce fusese deja acceptat de mai multe secole. Conciliul a întocmit nu o *lista inspirată* de carti, ci o lista de *carti inspirate*.

Inca si mai important pentru crestini este faptul ca Domnul Iisus Insusi a citat frecvent si a considerat autorizate carti din cele trei sectiuni ale Vechiului Testament ebraic. Vezi, de exemplu, Luca 24:27 si 44; nota finala numarul 4. Pe de altă parte este semnificativ faptul ca Iisus Cristos n-a citat niciodata din cartile Apocrife.

III. Apocrifa

Cei ce studiaza în institutele biblice ortodoxe, catolice si protestante sunt cu totii de acord asupra celor douazeci si sapte de carti ale Canonului Noului Testament, în general⁶ în aceeași ordine, având aceleasi 260 de capitole. Situatia este putin mai complicate în cazul Vechiul Testament.

Protestantii si evreii sunt de acord cu component Vechiului Testament, dar ortodocșii si romano-catolicii⁷ accepta doar

cateva carti istorice si poetice evreiești, pe care le numesc „deutero-cano-nice” (în greaca: „canonul secundar”), pe cand protestantii si evreii le numesc „apo-crife” (în greacă: „ascunse”⁸).

Cele treizeci și noua de carti ale *actualei*

traduceri King James[^] si New King James, precum si celelalte versiuni cu adevarat protestante, sunt identice cu cele doua zeci si patru de scrieri evreiesti. Diferenta nume-rica provine din diversele combinatii din editiile ebraice. De exemplu, cele 12 carti grupate sub titlurile Samuel, Regi si Cronici sunt considerate doar trei carti (1 si 2 Samuel, 1 si 2 Regi, 1 si 2 Cronici) si Pi-ofetii Mici, numiti: „Cartea celor doisprezece”, alcatuiesc o singura carte.

Ebreii au scris multe alte carti reli-gioase, multe din acestea nefiind macar in limba ebraica, pe care ei nu le-au considerat inspirate sau demne de incredere. Unele, cum ar fi 1 si 2 Macabei, sunt valoroase doar pentru ca ne prezinta pagini din istoria inter-testamentala. Altele, cum ar fi „Bel si balaurul”, trebuie citite cu mult discernamant, pentru a le descoperi statutul de necanonicitate.

Cartile mai putin valoroase din aceste scrieri evreiesti se numesc *Pseudepigrafa* (in greaca: „scrieri false”), iar cele mai de pret: *Apocrifa*.

Unii evrei si crestini din vechime, dar mai ales gnosticii din Egipt, au acceptat un canon mai cuprinsator, ce include unele din aceste carti.

Cand Sfantul Ieronim - acel mare carturar - i s-a cerut de catre Damasus, episcopul Romei, sa traduca in latina cartile apocrife, el a facut acest lucru, dar *impotrivă vointei sale*. Asta deoarece cunoastea bine textul *ebraic* si stia ca Apocrifele nu fac parte din Canonul *ebraic*. Prin urmare, desi Ieronim le-a acordat un statut (in acel mai bun caz) secundar, le-a tradus pentru Biblia latina, denumita *Vulgata*. Astazi, ele apar in versiunile romano-catolice redactate in engleza, cum ar fi *New American Bible* si *Jerusalem Bible* si, de obicei, in versiunile ecumenice, cum ar fi *New English Bible*, *Revised English Bible* si *New Revised Standard Version*.

Nici chiar biserica catolica nu a recunoscut *oficial* canonicitatea

Apocrifei, pana in perioada Contra-Reformei (anii 1500)¹⁰. Unul din motivele pentru care Vaticanul a procedat asa a fost faptul ca unele din Invataturile lor, cum ar fi rugaciunea pentru morti, se regasesc in Apocrife. De fapt,

Apocrifa este o colectie de lucrari de lite-ratura si istorie *ebraica*, neavand relevanta directa pentru doctrina crestina. Desi neinspirate, aceste scrieri se pot totusi citi, avandu-se in vedere contributia lor istorica si culturala, dar numai dupa ce am dobandit o temeinica cunoastere a cartilor inspirate ale canonului ebraic.

IV. Paternitatea

Autorul divin al Vechiului Testament este Duhul Sfant. El i-a inspirat pe Moise, Ezra, Isaia si pe autorii anonimi sa scrie sub indrumarea Sa. Cel mai corect si mai usor mod de a intiege aparitia cartilor Vechiului Testament se realizeaza prin familiarizarea cu conceptul *paternitdtii du-ble*. Vechiul Testament nu este partial uman si partial divin, ci, in acelasi timp, integral uman si integral divin. Elementul divin a ferit elementul uman de greseli. Rezultatul a fost o carte infailibila, perfecta in manuscrisele ei originale.

O analogie potrivita cu Cuvintul *scris* este natura dubla a Cuvintului *Viu*, Domnul nostru Iisus Cristos. El nu este partial om si partial Dumnezeu (cum este redat in unele mituri grecesti), ci integral om si integral Dumnezeu, *in acelasi timp*. Natura divina a Timpiedicat natura omenieasca sa pacatuiasca sau sa greseasca in vreun fel.

V. Datarea

Spre deosebire de Noul Testament, a carui redactare a durat doar jumate de secol (de prin anul 50 pana in anul 100 d.Cr.), redactarea Vechiului Testament a durat cel putin un mileniu (circa 1400-400 i.Cr.).¹¹ Primele carti redactate au fost fie cele apartinand Pentateuhului (circa 1400 i.Cr.), fie Iov (la o data necunoscuta, dar continutul sugereaza o perioada anterioara darii Legii).

Au urmat alte carti sense *inainte* de exil (circa 600 i.Cr.), cum ar fi Iosua, Ju-decatorii,

Samuel; apoi cele redactate *in timpul* exilului (cum ar fi Plangerile lui Jeremias si Ezechiel) sau cele sense *dupa* exil, cum ar fi Cronicii, Hagai, Zaharia si Maleah (circa 400 i.Cr.).

VI. Continutul

Continutul Vechiului Testament, prezentat in ordinea versiunilor protestante, poate fi rezumat astfel:

Pentateuhut

Geneza - Deuteronom

Cdrtile istorice¹²

Iosua - Estera

Cdrtile poetice

Iov - Cantarea Cantarilor

Cdrtile profetice

Isaia - Maleah

Introduceri separate ale acestor patru sectiuni principale ale Vechiului Testament se vor gasi in *Comentariul Biblic al Credinciosului* in locurile cuvenite.

Crestinul care cunoaste bine aceste carti, rmpreuna cu revelatia ulterioare si desavarsita pe care ne-o ofera Noul Testament, va fi „complet echipat pentru orice lucrare buna”.

RugSciunea noastra se tnalta catre Domnul ca acest „Comentariu” sa-i ajute pe multi credinciosi *safie* exact asa cum le este numeie.

VII. Limbile

1. Ebraica

Cu exceptia catorva fragmente scrise in aramaica, o limba semitica Tnrudita' cu ebraica,¹³ Vechiul Testament a fost initial redactat in limba ebraica.

Credinciosii nu se mira cS Dumnezeu S-a folosit astfel de eel mai adecvat mijloc de exprimare pentru prima parte a Cu-v^ntului Sau: limba ebraica, cea deosebit de expresiva, plin5 de imagini plastice, cu un bogat continut de expresii idiomatice, pe deplin adecvata redarii atat a na-ratiunilor inspireate, cat si a poeziei si le-gilor care alcatuiesc Vechiul Testament. Ebraica este una din limbile *stravechi* - dar singura care (in chip aproape miraeulos) a reniiscut in epoca *moderna*, devenind limbajul cotidian al natiunii Israel.

Ebraica se scrie de la dreapta la stanga. Initial, se consemnau doar consoanele. Persoana care citea cu voce tare folosea vocalele corespunzatoare pe

baza propriei sale cunoasteri a limbii ebraice. In mod

providential, acest lucru a permis textului să rămână lizibil multe secole, deoarece vocalele sunt acelea care suferă modificații majore de la un secol la altul, de la o țară la alta și de la o regiune la alta.¹⁵

Uneori, ceea ce era *scris* (numit *kethuv*), cum ar fi Numele lui Dumnezeu,¹⁶ era considerat prea sacru pentru a putea fi pronuntat, drept care o nota marginală indică ce trebuia *citit cu voce tare (qere)*. Același lucru se poate spune și despre greselile co-pistilor, dar și despre cuvintele care, de-a lungul secolelor, au ajuns să fie considerate vulgare.

In primele veacuri creative au apărut masoretii, carturari evrei al căror nume provine din termenul ebraic desemnând nouă-nea de *tradicție*). Observed că ebraica intra în desuetudine iar pe de altă¹ parte dorind să conserve citirea corectă a textului sacru al Vechiului Testament, masoretii au inventat un sistem fonetic sofisticat de puncte și linii plasate deasupra, înăuntrul, dar mai ales dedesubtul celor douăzeci și două de consoane ebraice, pentru a indica vocalele ce pot fi introduse în cuvintele respective. Chiar și astăzi, aceasta metodă străveche de „indicări a vocalelor” este mai precisă și mai științifică decât criptografia engleză, franceză sau *chiar* cea germană!

Dar și asupra pronuntiei consoanelor s-au ivit controverse, deoarece același grup de consoane poate fi citit uneori cu *vocale* diferite și, în consecință, cu *sensuri* diferite. De obicei, contextul ne ajută să stabilim înțelesul avut în vedere de autor, dar nu întotdeauna. Variatia de grafie a numerelor din Cronică (vezi comentariul la aceasta carte), diferita fata de grafia acelorași cuvinte în cartea Geneza, să spunem, se datorează, parțial, acestui fenomen.

In linii mănești textul masoretic s-a pastrat remarcabil de bine, fiind o marturie graitoare a respectului profund

manifestat de evrei față de Cuvântul lui Dumnezeu. Deseori versiunile vechi (Targumurile, Septuaginta și Vulgata) ne ajută să alegem varianta corectă acolo unde există dubii. La mijlocul secolului al douăzecilea, descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă a contribuit la furnizarea unor informații suplimentare privitoare la textul

ebraic, confirmand justetea textului masoretic.

Din fericire pentru noi, cei care citim Vechiul Testament in traducerea engleza (sau in alte traduceri, n.tr.), ebraica se preteaza la o traducere lesnicioasa in engleza — mult mai binedecat in latina, de exemplu, dupa cum a remarcat marele traducator din timpul Reformei veacului al saisprezecelea, William Tyndale.

Versiunea pe care se bazeaza *Comentariul Biblic al Credinciosului* descinde din eforturile lui Tyndale de a traduce Vechiul Testament. El a reusit sa traduca *de-* la Geneza pana la Cronici, precum si fragmente ale cartilor poetice si profetice, Tnainte ca Inchizitia sa-1 arda pe rug pentru eforturile sale (1536). Lucrarea de traducere a Vechiului Testament a fost continuata de altii si adusa la zi in cadrul traducerii *King James Version*, din 1611 ?i, mai recent, in *New King James Version* (Noua Versiune King James) din 1982.

2. Aramaica

Asemenea limbii ebraice, aramaica este o limba semitica, dar vorbita de neevrei, ce a cunoscut, veacuri de-a itindul, o larga raspandire fn lumea antica. Pe masura ce ebraica a devenit o limba moarta pentru evrei, Vechiul Testament a trebuit sa fie tradus pentru ei in aramaica, limba foarte inrudita si totusi diferita de ebraica pe care si-au Tnsu§it-o ei, in cele din urma. Scrierea pe care noi o asociem cu ebraica a fost probabil imprumutata din aramaica prin anul 400 T.Cr. si s-a dezvoltat in literele cu profilul artistic „dreptunghiular” atat de familiare studentilor de ebraica din zilele noastre.¹⁷

Cele mai multe dintre faptele legate de ebraic¹⁸ expuse mai sus sunt valabile ^i Tn cazul unor portiuni din VT redactate Tn limba aramaica. Aceste pasaje sunt Tnsa putine si se occupa in special de relatiile Israelului cu vecinii sai neevrei, atat Tn perioada exilului babilonian, cat si dupa aceea.¹⁹

VIII. Traducerea

Limba engleza este binecuvantata cu multe, poate prea multe, traduceri. Exista

totuși cu mult mai putine traduceri ale Ve-chiului Testament decat ale Noului Testament. Aceste traduceri se impart in patru mari categorii:

1. Foarte literale

„Noua” Traducere a lui J. N. Darby din 1882 (Noul Testament a aparut mult mai devreme), The English Revised Version („Versiunea Engleza Revizuită”) din 1881 si varianta ei americana, The American Standard Version („Versiunea Americana Standard”) din 1901, sunt extrem de literale. Aceasta le face foarte utile pentru studiu, dar mai anevoieioase pentru inchi-nare, lectura publică si memorare. Cei mai multi credinciosi n-au renuntat niciodata la maiestuozitatea si frumusetea traditiei Tyndale-King James in schimbul acestor versiuni utile, dar redactate într-un limbaj cam de lemn.

2. Echivalenta optimă

Versiuni foarte literale, care urmaresc indeaproape textul original ebraic si grec, atunci cand engleza le permite acest lucru, dar care ingaduie totuși o traducere mai libera, atunci cand stilul si formele idioma-tice o cer. Printre acestea se numara King James Version (KJV), Revised Standard Version (RSV), New American Standard Bible (NASB) si New King James Version (NKJV). Din nefericire, RSV, desi este deosebit de incredere in ce privește Noul Testament, este tributara unui Vechi Testament care atenuează semnificatia multor profetii mesianice. Aceasta tendinta periculoasa se manifesta in zilele noastre chiar in randurile unor carturari care aveau candva vederi sanatoase asupra Cuvântului lui Dumnezeu. *Commentariul Biblic al Credinciosului* a fost editat pentru a se conforma editiei New King James Version (NKJV), aceasta fiind cea mai viabila asociere intre frumoasa (dar arhaica) King James Version si limba de azi, evitand totusi formele arhaice *thee* sau *thou* (in engleza veche, echivalentul termenului „you” din engleza contemporana).¹⁹

3. Echivalenta dinamica

Este o traducere mai libera decat echivalentă.

vaienta integrals, recursand uneori la para-frazare, tehnica utila atata timp cat cititorul este avizat de acest lucru. New English Bible, New International Version si Jerusalem Bible aparțin, cu toate, acestei categorii. Se încearcă să se tembrace idei întregi într-o structură pe care Moise și Isaia ar fi folosit-o dacă ar fi scris în zilele noastre și în limba engleză. Cand este folosit în mod cumpărat și conservator, acest tip de traducere se poate dovedi un instrument util de studiu. Pericolul constă în larghetea teologică a multor traducători care folosesc această metoda.

4. Parafraza

Parafraza cauta să transmită textul idee cu idee, permitându-si înțâlnirea libertății mari, *adaugând* material suplimentar. Fiind, prin modul de formulare a continuării, mult îndepărtată de textul original, există într-o anumită măsură pericolul unei *interpretări exagerate*, în cazul paratrazării. Așa, de pilda, ediția Living Bible, desigur evanghelică în ton, își permite multe „licențe de interpretare”, care sunt, *în secolul mai bun* cauză, discutabile.

Este bine să aveți câte o Biblie din fiecare trei din aceste categorii de traduceri, pentru a le putea compara. Cu toate acestea, credem că traducerea de tipul *completă* sau *echivalentă optimă* este cea mai lipsită de primejdii pentru genul de studiu biblic detaliat, prezentat în *Comentariul Biblic al Credinciosului*.

IX. Inspiratia

În mijlocul acestui potop de detalii de ordin istoric și tehnic, se cuvine să medi-tăm la cuvintele marelui predicator baptist, Charles Haddon Spurgeon:

Acest volum este opera literară a Dumnezeului Celui viu; fiecare literă a fost scrisă cu degetul! Cehii Atotputernici; fiecare cuvânt din ea provine de pe buzele Sale vesnice; fiecare propozitie a fost dictată de Duhul Sfânt. Cu toate că a recurs la un Moise, pentru că acesta să-i scrie istoriile cu condeiul sau arzător, Dumnezeu este Cel care a calauzit acel condei. Deși coardele harpei au fost atinse de David, cand

de pe degetele acestuia au picurat melo-

diosii psaimi, Dumnezeu este Cel care a dirijat mainile lui David peste coardele vii ale harpei lui de aur. E drept ca Solomon a cantat imnuri de dragoste, rostind cuvinte pline de Tntelepciu, dar Dumnezeu i-a miscat buzele, daruindu-i elocinta. Daca 1-as. urma pe Naum, eel cu glas de tunet, cand caii acestuia !și croiesc cu greu drum prin apa, sau pe Habacuc, cand vede corturile lui Cușan distruse; dacă și citi cartea profetului Maleah, cînd pamantul arde ca un cuptor; ei bine, in toate acestea este vocea lui Dumnezeu, nu a omului; cuvintele sunt ale lui Dumnezeu, cuvintele Celui Veșnic, Nevazut, Atotputernic, Iehova al acestui pamant.²⁰

CSntarea Cantarilor
Eclesiastul

NOTE FINALE

■Apare in numele organizatiei evreiesti „B'nai B'rit” („Fiii legamantului”).

²Cuvintele lui (in latina) au fost traduse astfel:

Noul Testament e cuprins,
Testamentul Noul e explicat.

³Ordinea celor douazeci și patru de carti ale Vechiului Testament, în Biblia ebraica sau în oricare traducere evreiasca, este după cum urmează:

I. Legea (*Tora*)

Geneza
Exodus
Levitul
Numeri
Deuteronom

II. Profetii (*Nevivim*)

1. *Primii Profeti*

(Vechi)
Iosua
Judecători
Samuel
Regi

2. *Ultimii Profeti* (Mai recenti)

Isaia
Ieremia
Ezechiel
Cartea celor doisprezece (De la Osea la Maleah)

III. Sctierile

(*Ketuvim*)

Psalmii
Iov
Proverbe
Rut

Plangerile
Estera
Daniel
Ezra-Neemia
Cronici

⁴Merrill F. Unger,
*Introductory Guide to the Old
Testament*, p. 59.

Wbid.

⁵Totusi, cartile din Noul
Testament rus, de exemplu, sunt
dispuse, dupa evanghelii, Tntr-o
ordine Tntrucatva diferita.

⁶Vezi introducerea de la New
Revised Standard Version, cu
Apocrifa, pentru lista cartilor
adaugate canonului de catre
aceste grupari. (Ei nusunt de
acord nici Tntre ei asupra
cartilor care trebuie incluse).

⁷Ideea de „fals” a fost asociata
cu acest cuvant.

⁸Editiile timpurii ale
traducerii King James Version
din secolul a! XVII-lea contin
si Apocrifa, dar plasata Tntre
Vechiul si Noul Testament pentru
a indica statutul ei inferior. Ii
socheaza pe multi care privesc
traducerea King James Version
ca fund singura Biblie adevarata,
cand (si daca) descopera ca, de
fapt, aceasta ver-siune contindea
carti Tntregi care nu sunt de
origine divina!

⁹■ ¹⁰La Conciliul din Trent, care a
avut loc Tntre 1545 si 1563 (cu
Tntreruperi) la Trento, Italia.

"Cercetatorii mai putin
conservatori plaseaza datele mai
tarziu, dar Tncheie prin a accepta
ca rezulta aceeasi perioada de
timp.

¹¹Multi cercetatori ai Bibliei
prefera sfi le grupeze pe acestea
doua (Geneza pana la Estera) si
sa le eticheteze *istorice*.

¹²Limbole semitice sunt cele
care au fost sau sunt vorbite de
catre urmasii lui Sem. Acestea
sunt araba, feniciana, acadiana
si ebraica.

¹³Folosind franceza, engleza si
cuvintele recent intrate Tn limba
pe baza radica-lilor antici, dar si
noile constructii, lin-gvistii au
ajutat la reactualizarea acestei
limbi Tn secolul douazeci.

¹⁴De exemplu, un vorbitor de
limba engleza Tsi da seama de
diferenta sunetelor dintr-un
cuvant cum ar fi *past*, pronuntat
la Oxford, Boston, Dallas sau

Brooklyn. Consoanele sunt
pronuntate la fel, nu Tnsa

si vocalele. De exemplu, „a" este pronuntat *complet* diferit Tn fiecare din aceste orase.

¹⁶De exemplu, acolo unde versiunile King James Version ?i New King James Version au tradus prin *DOMNUL* (CU majuscule „mici," reprezentand cuvSntul citit public *Adonai*), forma scrisa este de fapt, sacrul „tetragrammaton" (patru litere, YHWH) care semnifica legamantul numelui lui Dumnezeu, *Yahweh*, sau Tn traditia engleza, *Jehovah* (in romana, *Iehova*).

¹⁷Unger, *Introduction*, p. 124.

¹⁸Fragmentele redactate Tn limba ara-

maica sunt: Ezra 4:8-6:18; 7:12-26; Ieremia 10:11; Daniel 2:4-7:28.

¹⁹De exemplu, traducerea similara (dar mai putin literara) New American Standard Bible pastreaza formele *thee* si *thou* Tn rugaciuni și Tn cartile poetice.

²⁰Charles Haddon Spurgeon, *Predicile lui Spurgeon*, 1:28. Cuvantul „dictat" iiu trebuie interpretat Tn acceptiunea pe care o are astazi Tn sfera activitatii de secretariat. Asa cum indicarestul citatelor, Spurgeon a crezut Tn doctrina ortodoxa a inspiratiei -respectiv dubla paternitate (umana si di-vina) a fiecarei carti din Biblie.

